

Titel: Patriotisk Afhandling, om Kiøbenhavns Gaders Reenholdelse. Skrevet i Anledning af ARGJ No.19 af En Reenligheds Elskere.

Citation: "Patriotisk Afhandling, om Kiøbenhavns Gaders Reenholdelse. Skrevet i Anledning af ARGJ No.19 af En Reenligheds Elskere.", i *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 8*, H.J. Graae, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_008-shoot-workid1_008_004.pdf (tilgået 06. december 2021)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 8

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

[1](#)

Patriotisk Afhandling, om Kiøbenhavns Gaders Reenholdelse.

Skrevet i Anledning

ARGI No. 19.

Af En Reenligheds Elskere

Kiøbenhavn 1771.

Trykt hos H. I. Graae, boende ved Gammel Strand.

[2](#)

[3](#)

I Anledning af Argi No. 19 er jeg som en gammel Indvaaner i Kiøbenhavn bleven opmuntret noget udførlig efter min ringe Indsigt at tale om Gadens Renovation saaledes som jeg ved mange Aars Ophold her i Byen ved Forespørseler, Overlæg og reent ud at sige ved at criticere meget af det som derved efter gjorde Anordninger og sammes slette Virkning i henseende til Iverksettelsen har indtaget Sted i min Eftertanke. Jeg paastaar langt fra ikke at alle mine fremsatte Tanker ere ufeilbare, dog haaber jeg at de af Fornuftige kan skiønnes at være velmeente og i mange Ting nyttige, i sær naar samme som en Plan blev førend i Værksettelsen corrigeret af een mere Indsigtsfuld og hældig Pen. Jeg vil da i Eenfoldighed legge mine Tanker for Dagen og begynde med Argus som rettelig siger: at det var sundt og smukt om Gaderne og Rendesteene holdtes reene, tillige maa jeg sande hans Ord at det ville være bekostelig, han spørger derefter: hvorfra Bekostningen skal komme? og

[4](#)

svarer rettelig: fra Byen, med Tillæg at det er let sagt, og derefter vil han ei indlade sig videre i den Sag, maaskee for ei at blive odieus, i fald han blev ved at tale om hvorfra Udgifterne skulle komme i samme billige Tone som han har begyndt. Og da Isen herved er brudt for mig kan jeg ei efterlade at legge for Dagen det jeg forhen har lovet og ved 50 Aars Ophold her i Byen har bragt i Erfaring. Jeg troer ikke at enten den skarpsynede Argus eller andre redelig sindede vil dadle mit Hiernesvind om jeg ikke er saa lykkelig i alt at treffe det rette.

Naar jeg nu forudsetter: Byen skal være reen og at sammes Reenholdelse er til Stadens Ziir, ja til Indvaanernes Nytte, Sundhed med meere, saa er det jo en Følge at alle dens Indvaanere skal bestride de paagaaende Omkostninger; thi aut aut, enten skal Byen holdes reen, og dens Reenholdelses Bekostning bestrides af Indvaanerne efter et hvert Aars Beskaffenhed og det i mueligste Proportion efter som enhver contribuirer til Ureenligheden, eller cg maa nødvendig Reenholdelsen indrettes efter den dertil lagde Fond, og saa kan ei mere forlanges end Regnskab aflegges at de dertil indkomne Penge er til Renovationen forbrugt endskiøndt Gaderne findes urene.

[5](#)

Det sidste er det jeg søger om mueligt at ville forebygge; Det samme vil Argus, men han setter forud som der væsentlige i Tingen: til at faa rene Gader hører brav Penge og skarp Tilsyn, han siger videre: de første indkommer, men at det ei er tilstrækkeligt udviser Gaderne, at det sidste er tilstrækkelig viser de mange Betientere. Men jeg vil søge om mueligt at give Argus meere Lys: Det tilstaaes uden Tvivl at Kiøbenhavn

med Christianshavn indbegrebet har langt flere Bygninger, Indvaanere, Heste og Vogne, bruges mere til Yppighed end for over 100 Aar siden da de første Anstalter og Anordninger ere gjorte om Gadernes Reenholdelse og da Renovation Skatten først er paabuddet og alt dette uagtet er dog den da anordnede Renovations Skat den samme som nu og ei i mindste forøget; Dette synes vel at være overdrevet sagt, men eftersee den da fastsatte Regel over Alne Maalet, da Taxten skal findes at være den samme. Vel kan indvendes: At siden den Tiid er mange flere Bygninger opførte, som og maa svare Renovations Skat; Sandt nok, men derimod maa agtes, hvor mange store og fornemmes Bygninger er ei opførte og desuden mange Huse med et stort Antal Indboere opfyldte? Renovations Skatten er fastfat efter Alne Maal og det er bekiendt at 30 Alens Maal er Reglen, hvad faaer nu Renovationen for de overskydende Alen, og

[6](#)

hvor stor Ulighed er der ei for de med Beboere opfyldte Huse imellem den hos dem faldende Renovation og den af Huus Eierne svarende Renovations Skat?

Jeg vil iblandt mange andre allene anføre til Exempel 2de Bygninger, nemlig Børnehuset og det almindelige Hospital. Hvor mange 100 Mennisker der ei i disse Bygninger og følgelig giver meget Renovation, men der betales dog ei mere Renovations Skat, end af andre store Bygninger, endskiøndt jeg har ladet mig sige, at der har været de Tider da sligt et Sted har haft inde 2 á 300 Læs af Renovation som Vognene har maatte udføre, og skiøndt den Orden er indført at slige Dyrger ei maa samles, saa er dog let at flytte at der! i det mindste ugentlig for saadan et Sted behøves - Læs at bortføres, vil man anslaae samme 'a Læs 24 ß, i en Aargang saa sees Forskiellen lettelig, da jeg neppe troer det samme Sted betaler aarlig 8 Rdlr. Renovations Skat; Med disse findes vel mange andre Huse i Byen som kunde settes i Ligning; hvoriblandt og vel kunde regnes de store Herskabers Gaarde, som vel ei kunde fra sig lade bortføre for 20 á 24 Rdlr. aarlig det som Renovationen maa besørge bortført for den paa Gaarden lagde simple Renovations Skat. Jeg gad nok vist hvorvidt andres Tanker stemmer overeens med mine, naar

[7](#)

jeg spørger: Er det ret at Renovations Kjørsele skal bebyrdes med at bortføre fra slige store Gaarde alt det som ei allene i deres Værelser, Kjøkkener og Gaarde falder at samle efterdi det sigter allene til Gadernes Reenholdelse og betales ei for mere end 30 Alens Maal? Var det ei mere naturligt at slige store Bygninger besørge de selv at lade bortføre hvad inden for deres Porte samledes, da der kunde findes Plads nok i en Krog i Gaarden at henlægge det, men at Renovationen allene var pligtig at modtage det som samles af Beboere i smaa Huuse hvor ingen Rum haves i Gaarden og ellers skulle udkastes paa Gaden. Jeg vil ei tale om den Uorden som i forrige Tider brugtes da Renovations Vognene var tilladt at kiøre ind i slige store Gaarde og paatage Læs, hvor de vel og iblant havde det meste Gruus og Møg, dette er for saavidt forbuddet og Frugten deraf er kiendelig, da de nu ved at holde uden for kan slippe med at tage et Læs derfra hvor vel forhen paa liige lang Tid kunde falde 6 á 8 Læs.

Det maa tillige erindres, at som det er Renovationens Pligt allevegne i Byen at holde reent hvor Steenbroe er lagt, saa har samme og betyngt Renovationen, da Nyeboer nu næsten er broelagt, hvorfor dog ei betales mere til Renovations Cassen.

[8](#)

Vel er sandt, Port Skillingen forøger og Renovationens Indtegter, men samme Indkomst er aldrig lagt til Gadernes Reenholdelse uden i Tilfælde at noget kan overskyde fra det hvorfor den er tillagt Renovations Cassen, thi det maa nesten aarlig medgaae for Renovationen at besørge fra Kongens Huuse og Gaarde, publiqve Pladser, Torve og Rendestene som ingen Beboere har Deel udi, hvoraf og er en Deel i Byen som stedse maa reenholdes, Veien udaf Portene forbi Revelinen, ja Iis og Snee af Slotsgaarden og det Kongelig Pallai.

Derefter er til Reenholdelsens bedre Istandsettelse paabudet ugentlige Feye-Penge at skal af Huus Eyere betales, hvoraf lønnes visse Feiere, som forøges i Antallet ligesom Aarets Tiid udfordrer, deraf anskaffes og de fornøden Feie Reedskabe, men denne Anordning

er i mine Tanker giort af den Høy Vise Øvrighed allene i det Øyemerke for derved at faa et Overskud til Renovations Cassens Hielp uden at give det Navn af Renovations Skattens Forhøielse, skiønt det er vel af liden Betydenhed; thi jeg veed ei rettere end at der jo i forige Tider stedse holdtes 12 og efter Fornødenhed antages flere leiede Feiere under visse dertil beskikkede Opsyns Mænd for at reenholde alle de oven fornevnte baade Kongelige og Publi-

[9](#)

qve Pladse, hvilke og herefter vil haves nødige.

Nu er det let at formode at enhver som er paalagt at yde sin Andeel, synes at der af alt dette maa komme

store Penge ind i Cassen: Jeg synes det samme, men jeg troer med Argus at vi samlede lettelig skulle kunde udregne at Indtegten ei kand være klækkelig til Udgiften, forstaae naar Gaderne skulle holdes reene, thi Indtegten kunde man med en liden Omhyggelighed lettelig komme efter, og Udgiften saaledes som Renovationen nu bestyres seer man af Adresse-Avisen der beretter at der aarlig af Renovations Vognen udkiøres Circa 70000 Læs, som man sikker kan anslaae efter nu værende Losse-Pladser for 24 s. p. Læs, men naar længer Losse-Pladser faaes da vel til 28 β. a 2 Mk., naar nu hertil legges det halve Tall Læs til, som ved nu værende Renovations Kiørsel virkelig ville behøves at udføres naar Gaderne skulle være rene tillige Betienternes Løn, som Argus statuerer nødvendige, samt Flage at kiøre paa ved Losse-Pladsene med andre Udgifter som er umuelig for mig at nevne, altsaa vil vel Udgiften langt overstige den nu værende Indtegt.

Jeg har da viist saa vidt det staae i min Magt at Renovations Indkomsterne ei langt

[10](#)

fra erkiekkelige til at kand holde Gaderne reene, Nu vil jeg gaae videre i Anledning af Argi Ord, naar han siger: At der behøves og skarp Tilsyn, at dette er tilstrekkelig viser de mange Betientere. Jeg veed ei om Argus her meener som han taler, men dette har jeg dog ladet mig underrette om, at disse Betienters Antall skal bestaae i en Inspecteur, en Gade Foged, 4 Gade Betiente samt nogle faae Skralle Fogder, som jeg synes ei kand være mindre i Tallet, men man maa snarere falde i Forundring over, hvor de kan overkomme ald den Strabase og udstaae alt det Onde de lider, ja tillige at uddeele Tegn til alle de Vogne pr. Læs og holde dem i Orden og Skik; Naar jeg maatte betroes til at gjøre Forslag om den Orden derved burte være, blev mit Udkast dertil dette: Revonationen skulle have en honorabel, flittig og indsigtfuld Mand, som skulle være Ober Opsyns Mand, og eene forestaae samme, han skulle med Inspecteuren overlegge og derefter beordre Kiørselen, og have Opsyn at det blev efterkommet, til hvilken Ende der i hver Qvarteer skulde holdes en Tilsyns Mand eller Betient som med Kiørselen og den paabudne Orden skullle have nøye indseende, samt anmelde ald indløbende Uorden for den bestikkede Ober Opsyns Mand, og burte enhver saadan Qvarteers Opsyns Mand være en saa paalidende Person at naar han derom gav an-

[11](#)

givelse skulle de som vare angivne, uden nogen videre procedure afstraffes efter de derom udgangne Anordninger. Men her var en nye Udgift for hver Qvarteer, thi slig en Opsyns-Mand burte lønnes, dog synes mig at Nytten var større end Udgiften og hver Huus i Qvarteeret maatte hellere betale deres Opsyns Mand Aarlig 2 a 3 Mk. end at enhver Mand i Qvarteret skulle Maanedlig skiftes til at besørget Opsynet, da det tillige derved ey var saa paalidelig.

Fremdeeles siger Argus: Magistraten som i nogle Aar har været bebyrdet med Renovationens Forvaltning har for længe siden ønsket sig endleediget derfra, store Bygninger at opføre, mange Heste og Vogne at anskaffe, mange Folk at holde, maa nødvendig give mange Bryderier. Hertil svarer jeg: Hvad Grund Argus har til det første veed ieg ikke, da mig synes at en Magistrat ei kand eller bør undslaae sig for alt der der kand være Byens Tarv, om det og er Renovationen som det ringeste men i mine Tanker vigtige Verk; Men dette veed jeg, at Renovationen ei altid har lagt under Magistraten, men forhen under Politie og Commerce Collegio indtil om ieg mindes Ret i Sal K. Friderich 4de sidste Regierings Tid, da den Høisal. Konge befalede Magistraten at antage sig Renovationen formedelst de mange der-

[12](#)

over indløbne Klager. Men efter mine ringe Tanker var det vel endnu bedre om Renovationen fik herudi den Forandring at en Commission skulle bestyre den som skulle bestaae af alle Stater, saasom af Stadebs Commendant, Ingenieur-Chefen, Holmens Chef og desuden en af hvert Collegium, tillige med den beskikkede Opsyns Mand samt en af de 32 Mænd og Stadens Kæmner. Thi deraf ville flyde den Nytte at et hvert Membrum i Commissionen maatte paa sin Side hiepe til dens Forfremmelse, da ville man saa at see, en Commendam og Ingenieur ville paa den eene Side, en Holmens Chef paa den anden Side af Byen, anvise Pladser hvor Renovationen beqvemmelig kunde aflæsse og nu værende udelige Grunde blive gjort brugbare til baade Ziir og Nytte, ia det ville tillige have den forønskede Virkning at alle Stater og Collegier derved bleve bedre underrettede og deres underhavende med mindre Murren erlagte der til Renovationen aarlig udfordrende, end nu da Renovations Commissionen næsten alleene bestaar af Magistraten og de 32 Mænd, som altid maa taale deres beste Foranstaltninger ilde omtalte.

De store Bygninger der ere opførte ere mig ubekjendte, thi vel veed ieg at der er indrettet og bygget en Renovations Gaard paa Wester Broe, hvori rummes omtrent 100 He-

[13](#)

ste med tilhørende Folk, Vogne Fourage, altsaa kand den vel ei kaldes liden, men ieg veed og fra forrige Tider, naar Renovationen har været bortforpagtet, har Entepreneurerne altid haft deres Brug samlet i visse Gaarde, ia under Tiden Hestene brændte med et vist Merke; Det er derfor ei at undre at Magistraten har maattet forsyne Renovationen med stort Rum, dog i mine Tanker ei af større Bekostning end Fornødenhed

har udkrævet.

Argus maa ei være en Fiende af Vognmands Lauger da han vil at de skal have Renovationen i Forpagtning, men just dette troer ieg vil dog forvolde at Vognmandene ei give ham Tak for Anslaget, thi saavidt ieg har kundet høre om deres Sindelag herudi skal de have en særdeles Afskye for dets Forpagtning, men ønskede heldst at udkiøre i Læsse-Viis for en efter Losse Pladsens Længde proportioneret Betaling Om ieg mindes ret er der nok en 5 a 6 Aar siden da nogle af Lauget havde Renovationen for aarlig 11 a 12000 Rdl. men da der var prøbet et Aar ville de ei vedblive ringere end 15000 Rdlr. som syntes foroverdrevet, altsaa maatte Renovations Cassen som en Fornødenhed selv anlegge Bruger og anskaffe de behøvende Heste og Vogne; Min Nysgerrighed har og drevet mig saavidt at ieg med temmelig Vished er underrettet om, at den-

[14](#)

ne Forpagtning koster i henseende til Kiørselen Aarlig omtrent 13000 Rdlr. at Vognmændene ey kunde holde Renovationen for de Penge troer jeg visselig, Aarsagerne er efter mit fattede Begreb forskiellige; Jeg vil anføre 2de de har hver for sig deres Boepæl i Byen og vil dog uforbigiengelig selv have Øiesyn over deres Folk og Heste, naar de vare samlede i en Renovations Gaard, da de ei samlede bleve eenige om at en Person skulle dirigere dem, dette medførte ei alleene stor Møie for hver Contrahent men tillige kunde Folkene aldrig blive saa got oppassede som de burte hverken i Omgang med Fouringen eller i Hurtigheden med Kiørselen, da enhver Mands Karle ville søge at skaane sig for at kiøre Det meeste mueligt var, hvorved Renovationen blev tilbage og altsaa Contrahenteme til Tab naar andre skulle forrette Kiørselen i hvad deres Vogne forsømte. Desuden kan Vognmændene aldrig tænkes at kunde i rette Tid indkiøbe den fornøden Havre, Høe og Fourage, thi de kunde ei som Renovations Cassen nyde Credit naar ingen Penge var pr. Cassa og hvor fra skulle for particuliere stige Summe tages som kunde forbruges til saadan et Verks fornødne Indkiøb. At der skulle være contrahentskab og ei have det ganske Brug samlet paa et Sted men hver sit i deres egen Gaard, var 1 mine Tanker en daarlig Indretning, thi derved blev

[15](#)

Renovationen i Særdeleshed forsømt, da Mængden af Vognene paa visse Tider ville ganske vist udeblive saa snart Leylighed gaves til en anden Fortienniste med Hestene, som ofte kunde intrefte og hvorpaa før er seet Exempel.

Den gode Argus foreslaaer at Stadens Renovation skulle i Qvarteer vis settes til Licitation; Jeg kand snart ikke troe andet, end at han jo trekker paa Steng med Vognmændene efterdi han ligesom lempet sig herudi efter Vognmanden i Magazinet No. 14. 15; Hand viser i dette som i andre af hans gode Forslag stor Billighed, thi mig synes og at ingen Stand kunde bedre drive Renovationen end Vognmændene, forstaae naar de vare alle som een og oppassede deres Pligt saa got i fællig som separat, men at dette Forslag ville dog have sine store Vanskeligheder er let at indsee. Det har i forrige Tider været Qvarteer vis bortforpagtet, men det er tillige stedse løbet slet af, thi Gaderne bleve ureen, og Forpagteren blev ruineret. Skulle det nu blive sat til Licitation Qvarteer vis, ville efter mine Tanker ganske vist skee ned drevne Bud end og af andre end Vognmænd, men naar de endelige giorte Bud bleve samlede i en Summa ville de vel blive lidet mindre end det forhen nevnte som Vognmændene før ville have paa-

[16](#)

taget sig den heele Renovationen for, lad dette nu og være naar Gaderne kand saaes reene; Men lad os betænke forud, det settes til Licitation og her skeer Bud og Tilslag, hvem skulle man tænke at der ville indgaae i flig en Contract, som var i stand til at skaffe fornøden Caution, lad og være at Caution erholdes saa Renovations Cassen kan blive sikker for de Penge som ventelig udtælles til Forskud, er Tingen dermed fuldkommen? bliver Gaderne derved reene? Jeg setter som er muelig, at flig en Qvarteers Forpagtere gaa Krebsgang, at hans Heste og Vogne bliver affældige, vedkommende kan vel som før er sagt komme til Erstatning for deres forskudte Penge, men hvem gjør Gaderne rene? Cautionisten skaffet det sandelig ikke bort, thi hvormed skal han gjøre det skiøndt han kan være Formuende? altsaa har vi endnu urene Gader.

Argus siger videre: Feie Pengene skulle ophøre, saa ophørte ogsaa den meget Murren; Argi Meening, kand visselig skiønnes at være redelig; men min Veltænkende Argus! troer du at Murren ophørte tillige med Feie Pengene? jeg troer Nei, og min Grund dertil er denne: Feiere skulle dog holdes, som oven for er sagt, til de Kongelige og publiqve Gaarde og Pladse, det nu overskydende som

[17](#)

deraf hidtil er indløber i Renovations Cassen vil vel og for Eftertiden behøves, altsaa bliver kun en liden Deel tilovers, som Huus Eyere skal betale mindre og dog selv feie deres Gader, thi meget deraf ville blive efterladt og altsaa vil Multerne blive større end Feie Pengene, setter man og at enhver besørger sin Gade feyet, mon det da kunde skee med mindre Bekostning? Enhver holder ei mere Folk end de absolut har nødig, og hvor lettelig kan ikke deres Folk, naar Skrallen hores være i anden Forretning altsaa skal fremmede leies, og Udgift gøres.

Desuden ville vel og gøres nødig at oprette et nyt Politie Corps som kunde setre Feiningen paa rette Bid i Execution og dertil behøves og saa Penge?

Jeg troer det ville være bedre at der blev sat Prøve paa, førend den indrettede Feining ophævedes, at antage stærke Arbeids Folk, som bleve anviste visse Districter at feie saaledes rene, at der kunde sees de havde fortient deres Dag Penge førend de fik dem, disse burte svare til Reenseiningen i deres District, og legge det som sammenfeiedes ei midt paa Gaderne men ved Siderne af Rendestenene at Landet kunde løbe fra; dette lod sig let gjøre i de brede Gader, og langs mod Canalerne

[18](#)

kunde det hvor det var giørligt for Søe Farten legges op imod Bolværket, indtil det bortkiørtes. Argus farer fort og vil at der skal være flere Vogne til Renovationen; Der er sandt Argus, og jeg er af samme Meening, at skal Gaderne være rene, maa flere Vogne holdes, ja, om det var et dobbelt Antal saa kunde der paa visse Tider gøres nødig og brugtes de ikke alle daglig, saa var der til stor Nytte for Bruget, om enten den halve eller tredie Deel kunde udhvile hver anden eller tredie Dag, thi der maa være ret et Heste Arbeide, naar Losse Pladsene er 1/2 Miile ude at hver Vogn skal kiøre 6 Læs daglig, som gjør 3 Miil med Læs og 3 Miil med tom Vogn hver Dag for de samme Heste. Men her maatte og tænkes paa, her skulle feies efter Kiøre Karlene, om ellers Gaderne skal blive rene, og jeg frygter for at Kiøbenhavn's pæne Tienniste Piger ei var at formaae til at blive bestandig ved deres Feining indtil det alt var paalæsset allene fordi de skulle gaae imellem Kiøre Karlene, var det ei best man dertil fik nogle Publiqve Feiere som jeg før har talt om, som og kunde hielpe Paalæsningen, men de koster Penge; Dog troer jeg visselig at Vognmændene ei tog sig Kiørselen paa uden Feiere, thi om jeg mindes ret hørte jeg paa den Tid da de bleve anbuddet Renovationen i nye Forpagt-

[19](#)

ning at de foruden de fordrende 15000 Rdlr. ville have Hielp af Feiere.

Jeg veed ei om jeg forstaar Argus ret naar jeg vil forklare hans Ord i den Meening at Huns Eiere skal hver sin Strekning lade hielpe til med Paalæsningen, er det saa, condolerer jeg ham, thi da faar han en slet Løn af alle dem jeg forhen har søgt at ville befrie allene for at vinde deres Yndest.

Men min gode Argus hvor vil han hen naar han vil have Sneen bortført i samme Kiød, dét lader sig aldrig gjøre at handle saa med Forpagtere, som slutter Accort om det der omtrent kan udregnes, ar de skulle og paalægges tilfældige Ting, som Snee der er uvis om vil komme lidet eller meget et Aar, thi saa kunde det og paa lige saa god Grund været Renovationen paalagt i Byens store Ildebrand at den skulle have bortført det derefter blevne Gruus som og var tilfældig. Det gjør mig ont jeg skal være Argus imod som i mange andre Ting skriver ypperlig og giver sunde og gode Raad, men i dette har han ei brugt Overlæg eller raadført sig med dem som kunde veiledet ham til det rette Maal. Naar han havde begiert mit Raad ville jeg have aabenbaret ham Umueligheden derved, jeg ville viist ham at saadan en tilfældig Last var for tung at lege

[20](#)

ge paa Contrahenter, som ved Comracten forud settes at være piinte nok til det mindste, ja jeg ville meddeelt ham den Underretning jeg har gjort mig Umage for at faae, at der skal forrige Vinter være til extra Vogne betalt over 4000 Rdlr. og dog kiørte Renovations Vogne flittig Snee og Fis, hvorledes kunde da contrahenter taale den Udgift, thi til flig Kiørsel som Snee og Fis maa bruges alle de Vogne som kan faaes, og følgelig skulle efter Argi Sats Comrahererne betale de Vogne, men hvilket Staae i deres Forpagtnings Summa! Visere er det som i Fior begyndtes da samme Kiørsel blev derefter lignet paa Indvaanerne, og hvem kan kalde det ubilligt, at enhver baade boesiddende og logerende coutribuerde med Huus Eyere til at Gaderne kunde blive gangbare og synes mig at det burde være en Regel naar Gaderne derved kunde holdes mere rene at et hvert Hoved i Familien burde, foruden det huus Eiere betaler for sin Grunds Strækning, erlegger nogle Skillinger aarlig baade til Renovation og Snee Kiørsel separat; havde de gode Forstandere ved Renovations Cassen i agt taget det nogle Aar for hvad i Fior første Gang blev paabuddet for Snee Kiørsel, saa troer jeg at Renovations Cassen havde været i god Stand, og ei været i saa stor Gieid, men hvem kand gjøre en god Indretning fuldkommen og uden Forbedring.

[21](#)

Vel er det at Argus og jeg bliver eenige igien, naar han foreslaar at enhver som aparte contribuere til Renovation skal og aparte contribuere til Betalingen for sammes Udførsel, naar han siger: At Hyre-Kudskene burde betale dobbelt &c. Hvorfor ikke Vognmændene med som holder ved Stranden og paa Torvet, enten burte de betale Renovationen derfor eller og burte de selv udføre Affaldet, og holde slige Steder rene; Derimod synes mig, at det var for haart handlet at paalegge Bonden i Almindelighed mere end det han svarer, da hand dog maa betale i skl. ved Indkiørselen, men i Særdeelehed var det ei ubilligt om alle de Bonder som til Byen indfører Høe, Halm, grønne Ærter eller andet som kand formeere Renovation blev desuden paalagt at betale 2 Skl. til Renovationen af hver Læs, ligesom det og var tienligt for Renove ionen om den Anordning blev stricte holdt over at enhver saavel Bonde som andre der antreffes at legge Foer paa

Gaderne for deres Heste, eller holde at foere deres Heste andre Steder, end paa de den anviste Pladse og Torve: thi paa Axel Torvet er det Bonden tilladt imedens han holder at sælge sine Vahre, at han der kan give sine Heste Foer ved at legge Stangen ned for Hestene: da at betale 2 Mk. halve deelen til Angiveren og halve deelen til Renovationen.

[22](#)

Af Losse-Pladse veed jeg ingen i Nærheden hverken uden Vester eller Øster Port; thi paa her eene Sted ville vel Ingenieuren gjøre Vanskeligheder og paa det andet Sted Holmen, at indtage Pladser, derfor er det jeg har udladt mig med hvor fornøden det var og til hvor stor Nytte det ville blive naar alle Etater med samlede Kræfter bleve paalagte at antage sig Renovationens Tarv og Fremme; den eeneste mig er beiendt er Sand-Gravene uden Nørre-Port, hvorfra aarlig bortføres en stor Mængde af Sand til Broelegning og Veiene, altsaa er det en priselig Anstalt, at samme opgravede Huller igien bliver med Renovation fyldte at Græsningen ei for meget skal betages for Stadens Indvaanere, men Tid efter anden igien at opfyldes baade til Ziir og Nytte; dog dette Sted kan ei være til andet af Renovationen end hvad der udføres af Nørre Port i den Strækning; thi det var alt for seent naar den hele Byes Renovation skulle fra alle Quarterer kiøre der ud. Jeg har ellers seet en Intimations Placat, hvorved alle Beboerne i Nærheden af Staden som havde lave Grunde kunde melde sig, da de skulle faae Renovation tilført til Opfyldning, dette var en priselig Omhyggelighed i en dobbelt Henseende baade til Grundens Forbedring og at blive Renovationen qvit, men dette var kuns paa visse Tider om Aaret,

[23](#)

Argus gjør Forskiel paa den nyttige og unyttige Renovation, men jeg holder for at det er altsammen nyttigt, hver til sit Brug, det eene til ubrugbare Grundes Opfyldning, der andet til Jordens Forbedring; den For skiel har og stedse derved været iagttaget, der første beyøver vel ei mere Forklaring, det sidste undrer mig at Argus ei veed ar dertil er gjort skønne Anstalter paa 3de Græder uden for Stadens Porte, hvor paa indgrøftede Pladser ald Møg til Giødskning henlægges hele Vinteren igiennem, og dermed den forsigtige Anordning at alle og enhver kan derfra igien afhente det til deres Jorders Brug og Nytte, da det tillige er paabuddet og saa vidt mig er bekendt stricte efterkommes at det saaledes indsamlede er altsammen igien borttaget førend Sommeren kommer, at det ei skal foraarsage slem Lugt for de passerende. Heraf kan Bonden i sin Tid saavelfom Borgeren betiene sig, men det er ikke alle Bønder her omkring der benytter sig af denne gode Leilighed til at see deres Jorde forbedrede, de har desuden en anden Side, hvorfra de kunde faae Giødskning i Overflødighed naar deres Kræfter og Lyst tillod det. Amters Bønder bliver Byeviis tilsagte at udkøre Møger fra Kongens Stalde, men man seer daglig at dette Paabud er til Byrde baade for Renovationen og i Bøndernes Tanker for dem selv, thi der er ikkun meget faa af de sidste

[24](#)

som bruger Møget til deres Nytte, da de kaster det fra sig uden for Byen, hvor de nærmest kan blive det qvit undtagen det sidste Læs om de iblant kan overtale sig til ar tage noget deraf hiem med sig; Renovationen bebyrdes og meget med denne Kiørsel, thi det er kiendelig at Bønderne som komme med daarlige Vogne og de fleste uden Smekke taber det meste paa Stadens Gader, som forøger Renovations Kiørselen. Dersom jeg herom tør sige mine Tanker synes mig det var bedre at Bønderne bleve befriede for dette Hoverie, og idets Sted bleve paalagte at betale en vis taalelig Penge aarlig, som kunde gives Vognmands Lauget her i Staden for med deres tætte Vogne at bortføre Møget fra Staldenes Dynger; Denne Anordning synes mig ville føre mange gode Ting med sig, thi Bønderne bleve derved befriede fra dette Arbeide, som de anseer for besværligt, Møgdyngge Pladsen, som hidindtil i sær igiennem Tøihuus-Gaden hvor Veien desaarsag de fleste Tider er inpassabel eller i det ringeste ubehagelig, bleve da ei saa opfyldte og endelig ville Renovationen blive befriet for dets Affald. Enhver Bonde som havde Lyst til at hente Møg til sin Jord, kunde faa nok paa de indelukte Losse-Pladse, som ligge uden for Byen.

[25](#)

Argus siger videre: at det nyttige Skarn, han mener Giødskning, skulle udføres til de nærmeste Steder af Landeveien. Men min kiere Argus, jeg har allerede sagt eder at disse Losse-Pladse ere og saaledes anordnede, tillige maa han tillade mig at jeg gjør denne Indvending, at han ei er ret oplyst om Strækningen uden for Kiøbenhavn, thi hvor kan et andet Sted anvises, som jo har sine particulaire Eiere, undtagen Felleden, Contracherperne og Enghaven, Felleden kan ei dertil bruges for Indvaanernes Græsning, Contracherperne hører til Voldene, det blev ei tilladt, Eng-Haven allene er dertil et beqvemt Sted, hvoraf allerede et stort Stykke med den anden slags Renovation er opfyldt oa ville være til Nytte i Fremtiden om flere Stykker deraf Tid efter anden dertil bleve udlagte, men det har vel og sine Vanskeligheder, efterdi dermed ei er fortfaret; Hvad andres Ejendomme angaar troer jeg ikke dermed kunde belemres uden Eierens Samtykke, og hvorledes skulle den erholdes?

Jeg seer' at Argus er af samme Tanker som mange andre, at de til Byen kommende Bønder skulle hver tage et Læs Renovation ud med sig, men min gode Argus forlad mig at jeg herudi viger fra hans Meening, jeg kan

som Patriot ei overtale mig til at paalegge no-

[26](#)

gen Stand en utaalelig eller ubillig Byrde, at dette Paabud ville for Bonden blive begge Dele er let at indsee naar betragtes, Bonden kommer til Torvs for at bringe Indvaanerne det de trænger til, enhver af dem kjøber efter sin Evne hos de Handlende hvad de behøver hiemme, skulle han derfor være pligtig at udføre Byens Renovation, desuden naar det skulle skee, maatte Bønderne nødvendig forsyne sig med andre Vogne, saasom Forpagter Vogne med Smekker, thi udi deres Pinde-Vogne kunde de aldrig føre af Byen et eeneste Læs Renovation; at Bonden desto værre lader sig got betale for sine Vahre, er en stor Sandhed, men hvorfor er vore Anordninger ikke anderledes? og hvorfor bliver de krænkede Anordninger ikke nøiere paaseete? Jeg er vis paa at bleve de allerede udgivne dragte til Cxecution og de manglende indrettede efter de gode Forslage, som endeel redelig sindede patriotiske Skribentere have erindret om, blev meget Misbrug afskaffet, som ville nedsette alle Torve-Priser. Det samme har af vore Forfædre været paabuddet, saa det er ei noget Nyt, men Erfarenhed lærte dem at gjøre det om igien og i dets Sted paalagt Bonden at betale 1 Skilling ved Indkiørselen, dette er i mine Tanker baade nyttigere og billigere.

[27](#)

Argus har endnu er lykkelig Indfald, endskiønt ildelugtende naar han nævner Natte Renovationens Sted skulle tillige bruges for Gade Renovationen.

Jeg takker ham for Dette Anslag, jeg er af samme Tanker, dog med den Forskiel, han vil have Pladsen for begge slags og jeg vil have den allene til Gade Renovationen; hvad, vil han sige, hvor vil I have Natte Renovationen lagt? Tøv lidet, jeg troer vi skal blive eenige, og der som mere er vi skal samle endda faae Tak til. Tænk engang hvad ville Christianshavns Beboere ei blive os to høilig forbundne om vi ved vores Forslage kunde være Hjelpe-Middeler til at frie dem for den utaalelige daglige Stank af Narre Renovationens Cloaek, jeg siger med Flid daglige Stank, thi den nattelige vil jeg ei søge at betage dem. Mit Forslag gaaer derhen at ald Christianshavns Gade Renovation skulle henføres paa det til Narre Renovationen nu brugende Sted og derimod skulle Narre Renovation udføres uden Amager Port paa venstre Haand fra Byen, hvor der er dybe Huller og Plads nok at henlegge der; Jeg hører allerede der giøres denne Modsigelse: Det lader sig ei gjøre at en Port paa en Fæstning skal staae aaben om Natten. Men hvorfor ikke? er der usædvanligt at en Fæstning aabnes om Nattetider? Hvem veed

[28](#)

ikke, som har været noget uden for Rigets Grændser at Fæstnings Porte blive strax aabner for extra Post. Hvad skulle da hindre at Amager Port, hvor igiennem ingen Passage kan formodes udenfor de saa Beboere som dette i Miil stort Land haver paa sig. Der er jo Vagt ved Porten og i Revelinen, de kunde lettelig forekomme ald anden Passage. Og skulle der befrygtes Told Svig, da kunde jo en saadan Betient være tilstæde som kunde betage den Frygt, desuden er det ikkun den halve Nat, thi der er allerede føiet den priselige Anstalt at Natte Renovationen ei maa begyndes førend Kl. 1. Og hvad kan nu være tilbage som skulle hindre dette Anslags Fuldførelse? Jeg seer intet, men saa meget mere flatterer jeg mig med at opnaa mit Ønske, som jeg har vis Underretning om at Stadens Com mendant og skal have Deel med i Renovationen, men har ikke og andre Commendanten forhen været beordnede i samme Commission? eller har dette ei før været bragt i Forslag? og i hvilken Deel kunde han vel bedre paa den Kant understøtte Renovationen end ved Foranstaltning at hæve Banskelighederne som legges Forslaget i Veien; Heraf seer man strax Nyttten at den eene Etat tilligemed den anden tager sig Renovationen an. Men jeg vil spare andre den Umage og selv give mig den betydeligste Modsigelse: Naar Natte Renovationen til be-

[29](#)

nævnte Sted blev udført, hvorledes ville det da see ud naar høye Vande indtraf som ganske overskyller den Deel af Landet? Jeg har allerede seet Objectionen forud og derfor har svaret til rede: Har ikke Renovationen maattet forebygge samme Uleylighed ved det nu indehavende Sted, og derfor maattet gjøre en Jord Dæmning, til samme at fuldføre kunde Renovationen fra Gaderne være behjælpelige fra Christianshavns Ovarteer, den samme Dæmning kunde indrettes til at fiøre paa og aflosse fra, saa blev Natte-Renovationen inden sine Grændser. Hvad Herligheder denne Indretning efter mine ringe Tanker ville føre med sig er bedre at erfare end at beskrive. Christianshavn blev til største Deelen befriet for den ulidelige Stank, Gade Renovationen havde i lang Tid en beqvem Losse-Plads, og et stort stykke Land kunde derved med Tiden faaes til Nytte og Brug, Men det betydeligste er tilbage, Natte-Renovationen ville med Tiden blive Amagerne som en Guld-Mine, hvoraf de ville gjøre sig stor Fordeel paa deres Jorde, thi naar denne Samling først satte Fastighed, ville denne vinskabelige Nation snart gjøre saadan Plads ved at afhente det, at der aldrig ville fattes Rum til denne Renovation og hvad Nytte er det ikke for Staten og Staden at Landboerne har veldyrkede Marke.

[30](#)

Det fornøier mig at den Grandsynede Argus vil og have de flakke Strand - Kante giort til tørt Land ja til nyttige Jorde ved at skaffe Plads til Gade-Renovationen. Et herligt Indfald og har jeg i mange Aar ønsket det samme, hvor ville dets Iverksettelse og Fuldførelse bringe en stor Nytte med sig, for vore Efterkommere, vore Forfædre har jo i deres Tid giort det samme, thi ellers havde Kiøbenhavn ei været saa stor eller haft saa meget nyttig Land tet om sig, ja Christianshavn havde vel neppe været til; Men her møder dette: Indhegninger koster Penge, det er sandt, for intet faaer man intet, men det vore Forfædre gjorde blev jo betalt og vi har Nyttens deraf, lad os derved opmuntres at træde i deres Fodspor, lad os endog gaae videre end de, lad os ei allene til Landsforbedre Renovationen ved at formere Vognenes Tall med Kurver, men end og til Vands stille os ved den med dertil indrettede Pramme. Tænk ikke at jeg fra det sidste vil udkaste det paa halvveien enten at kaste det i Canalen, paa Reeden eller i Renden, bevare mig Gud fra det Forslag! det var en slet Patriotismus, at ville betage vores kiære Stad den beste Næringsvei som er Seilazen, og det ville ganske vist blive en Følge deraf om sligt kom i Brug, thi om det end og udkastes i Renden som er Dybet; saa ville det dog til sidst blive opfyldt, eller i det

31

mindste henskiølle det paa Reeden, som desuden er paa sine Steder alt for grundt for dybgaende Skibe; Ney jeg vil have i Forslag at nogle Pramme skulle til Renovationen indrettes, som kunde rumme Circa 300 Læs, en af disse kunde ligge ved blaae Taarn, og Renovations-Vognene aflæsse ved Bolværket, som den Pram affører forbi Tænmer- Pladsene en anden Pram kunde ligge ved Qvæst-Huset og med indragen Renovation gaae til de nærmest liggende Skibs Værfter, eller og naar Væirliget tillod det igiennem Bommen, til Kalkbrenderiet. Disse Steder maatte først indhegnes og saaledes forsynes at Opfyldningen ei skulle udspølles; Det lader vel at være en stor Bekostning ved disse Pramme, det er og virkelig, men mon jeg skulle troe at deres Bekostning kunde overstige 10 Vogne med 10 Par Hestes Bekostning og Underhold, og de maatte dog i mine Tanker i det mindste gjøre samme. Nytte. Indhegningen ville og koste Penge men hvad Fordeel kunde ikke slig et opfyldt Stykke Land give af sig. Jeg sagde og, at Karrer maatte indrettes til at forøge Vognenes Tall, dette er ei noget nyt Paafund, thi Karrer har og i forrige Tider været brugte til Gade Renovationen, men min Tanke er at de skulle allene bruges i steden for Vogne som Argus vil have a parte til Feieskarn, thi deraf kiendte enhver hvad slags Re-

32

novation der kiørtes, med disse Karrer maatte alle Gader 2 Gange om Ugen kiøres igiennem for at paatage Feieskarnet, thi til Gade Renovationen holder jeg ei for at de ere faa tienlige som Kiste-Vognene, da de sidste bør at føre det sværeste af Renovationen, som er det der tages af Gaderne. Det maatte og agtes at ei flere end det fornødne Antal besørgede Kiørselen til Pram-Stæderne, da de øvrige fra de nærmest liggende Districter kunde udfiøre til Losse-Pladsen og de andre med naar Prammene vare fyldte, eller de ei kunde for Veirliget fare, paa Den Maade troer jeg at Byen kunde holdes reen endog paa de Tider naar der falder meest Renovation.

Jeg har talt noget om Snee Kiørselen men nu synes mig jeg har glemt noget, det skader vel ei ar jeg herom igien aabner mine Tander; Det der giver mig Anledning dertil er da jeg troer vi skal nu snart have Tøe, hvorledes mon da vore Gader vil bliver gangbare eller muelige at igiennemvandre? Mon Borgerskabet hver for sin Dør vil lade det af Gaden ophugge og bortføre? eller mon Magistraten vil ligesom i Fior lade det paa Huus-Eierens Bekostning besørgte bortkiørt med leiede Vogne, hvad Renovations Cassens Vegne ei kan bestride? Det første troer jeg aldrig bliver almindeligt, om endskiønt nogle faae ville være villige, altsaa

33

maa jo nødvendig det sidste skee, om ei baade kiørende eller gaaende skulle Udsettés for ulykkelige Tilfælde. Vel er sandt, Øvrigheden blev af mange lastet for det sidste Paalæg til Snee Kiørselens Betaling, men man seer lettelig hvoraf den Murren kom; Betalingen krævedes ei førend om Sommeren efter, og da kom det Indvaanerne underligt for at kræves første Gang for Snee Kiørsel paa den Tiid da ingen Snee var til, og da den om Vinteren befrygtende Fare var længe siden forbi, ja af mange reent glemt, jeg er vis paa at havde Paabuddet blevet publiceret imedens Snee og lis gjorde Gaderne inpassabel, da havde enhver Uden Betænkning eller Modsigelse samtykket; Heraf seer man Frugterne naar en Ting ei forud er afgiort eller regleret, saa kan det foraarsage baade Murren og Ophold. Lad os i denne Post see at forekomme begge Dele, om mueligt er; Lad os bringe i Forslag at det bliver en Regel for Magistraten paa Indvaanernes Bekostning at see baade Snee og lis bortført af Gaderne, men lad det forud være fastsat paa hvad Steder inden for Voldene at der kan henlægges; thi at bie efter denne Tilladelse indtil Kiørselen skal skee, det foraarsager Sinkelse; Lad os gaae videre og foreslaae om det ikke kunde blive giort til en faststaaende Regel, at saa snart en overmaade stor Snee faldt, hvorved baade Gader og Gaarde belemres,

34

saa kunde Magistraten paa Indvaanernes Bekostning lade af Gaderne bortføre ald den overflødige nyefaldne Snee og legge det ved Canalerne ligeledes maatte det være enhver Huus-Eiere tilladt af sine snevre Gaarde

at lade samme derhen bortføre, thi ellers bliver slig een liden Gaard snart opfyldt baade til Hinder for Beboerne, og til stor Skade naar Tøveir indtreffer, men for sammes Udførsel skulle fastsettes en billig Betaling ringere end Vognmands Taxten i Almindelighed, nemlig for den løse Sne; denne saaledes henlagde Sne skulle derefter strax kastes ud i Canalerne for at gjøre Plads ved Bolværkerne; men i saa fald, ja endog for Renovationens Skyld, burte det forbydes Sandmænd at lade nogen Tid henlegge Sand paa Gaderne eller ved Bolværkerne. Her var det atter en stor Nytte naar alle Collegier vare deelagtige i at bestride Renovationens Fremme, thi saa maatte Havne Commissionen herudi give Samtykke, især da den nyefaldne Sne foraarsager ei Opfyldning i Canalerne men bliver med lisen til Vand. Dette at see anordnet, som en general og bestandig Regel havde en dobbelt Nytte, thi baade blev snevre Gaarde og Gader fri for at belemres som nu, tillige var den øvrige Deel som paa Gaderne sammentraad blev henliggende til indfaldende Tøveir, snart bortført naar af den rene Sne ligesom den needfaldt blev til Cana-

[35](#)

lerne henkiørt; men i dette fald statueres at der skal være publicke Feiere, som vil koste aarlige Penge. Jeg har allerede temmelig længe rodet i Sneen, jeg maa see at komme ud af den igien, der var vel en deel mere som kunde være nyttigt at nævne, men Vidtløftighed gjør kiedsommelig, jeg vil allene legge dette til som et Spørsmål og derved forandre lidet i mit generale Forslag: kunde det ei lade sig gjøre at de snevre Gaardes Eiere, maatte tillades at udbære deres nyefaldne Sne paa Gaden imedens Vogne var der tilstæde som strax borttog det? thi derved ville mange indknebnede Gaarde være veltient, og den fattige vorde befriet at lade samme bortføre. Gadernes Sne Kjørsel maatte ingen befries for at contribuere til end ikke Leierne eller de Logerende men alle svare sin Andeel til Verten for hver Hoved i Huset som var 12 Aar og derover, til hvilken Ende det kunde være tienligt om Magistraten strax efter ald Sne og lis Kjørsel var forbi offentlig bekiendgiorte, hvor meget samme til de leiede Vogne havde kostet og hvor meget enhver Gaard eller Huus i Staden dertil skulle erlegge, men da maatte sandelig ikke glemmes det forhen er omtalt, at de Bygninger eller Eiendomme over 30 Alen slap saa ringe som de der holder det accurate Alen Maal.

[36](#)

Videre min gode Argus, da jeg troer vi kunde blive gode Venner efterdi vi trekker ligesom paa en Streng sammen, jeg og har stor Credit for alle eders udgivne Blade, de har største Ret at slem Stank bør at forekommes baade for kiørende og gaaende, ei allene uden Portene men og inde i Byen, derfor synes Mig at jeg ville meddele mine Tanker om de baade 2 og 4 benede Sviin der contribuere en stor Deel til samme; Det er bekiendt at mange Huus Eyere holde Sviin paa Stie her i Staden, ja og lader dem gaae løse i deres Gaarde, tvert imod de derom udgangne Forbudde, men da jeg næsten maa troe at den største deel Indbyggere ere uvidende om denne Anordning, saa burte den paa nye giøres bekiendt, og derefter nøie inqvireres og Mulcten uden Skaansel inddrives, og enhver som kunde angive det skulle ei allene nyde sin Deel af Mulcten, men endog Angiverens Navn forties; naar dette blev sat i Execution troer jeg neppe at nogen dristede sig til at overtræde Anordningen, i sær naar Mulcten ei var for ringe.

Men ikke nok at jeg saaledes erhoder denne 4 benede Svine Stank hemmet i Staden, jeg ønskede og gjerne at kunde med Argus have fund Lugt uden for Byen og vil derfor gjøre mit til at den kunde forebygges uden for

[37](#)

Staden Porte; til den Ende synes mig at det aldrig burte tillades nogen at have Svine Fold uden for eller ved deres Huse paa Broerne, men stedse henlegge samme afsides og bag ved deres Bygninger; Dette kan man have god Forhaabning om at vil blive iagttaget da det af Aviserne sees at der skal anlegges en ordent-Allée fra Vester-Port til Konge Veien med Eoitours, som vil blive en stor Ziir for den Kandt af Byen, da jeg og haaber at det vel vorder formeent Beboerne at have enten Svine eller Qvæg-Folle, langt mindre deres opdyngede Giødsknings Møddinger lige for Øyesynet af Pasagen.

Men jeg maa røre lidet ved de saa kaldede 2 benede Svin inden for Voldene, som legger deres Urenlighed langs Muren i Gaderne, ved Kirkerne, Canalerne og andre Steder, var det ei mueligt at dette kunde forekommes ved beqvemme Steder at anbringe Locumer til almindelig Brug, men saa skulle der Betaling til Renselsen, maaskee Renovations Mesteren paatog sig det for 50 Rdlr. aarlig, men hvorfra kom Udgiften til Indretningerne og den aarlige Betaling? Jeg frygter at dette finder ingen Bifald. Mon det ei kunde hemmes derved at alle Huse og Gaarde Eiere skulle paalegges at lade deres Kielder Beboere have fri Adgang til det i deres Gaard værende

[38](#)

Locum, som nu nesten ingen steds er brugeligt, dette ville ganske vist hemme meget af denne Vanziir, men jeg frygter at det ei var klekkeligt, dog kunde vel Vægtere og Skildvagter hielpede meget til at det blev forebygget naar enhver fra sit Sted derom blev alvorlig erindret.

Jeg vil endnu gjøre et lidet Tillæg og allene hos kyndige forespørge mig, Hvortil tiener disse Slam-Kister,

hvoraf saa mange findes anlagte omkring ved Canalerne? Jeg veed Svaret fra vedkommende bliver dette: At derved befries Canalerne fra at opfyldes med det Dynd som samles i Kisterne og derfra bortføres af Renovationen, men tillad mig at jeg spørger videre; kunde ei det samme skee ved at lade Rendestenene gaae lige til Bolværket og en forsvarlig Rist settes før at hindre Dyndets Udløb? Vel veed jeg at Slam-Kisterne ere saaledes indrettede at Dyndet falder til Bonds og Kisten kaldes at være fuld naar det stiger op til Risten og hindrer Vandets Udløb; Men da jeg veed tillige at der er de Steder hvor Vandet efter min Sats har fri Udløb i Canalen saa kunde det og være alle Steder, og ville man nok saa nøye forekomme Dyndets Udløb som nu, kunde man allene gjøre Rendestene som løb til Bolværkerne vel dybe under Risten paa en Alens distance fra Bolværket, saa samledes Dyndet deri, Dette Hull kunde til-

[39](#)

dekkes med en kort Planke om hængte fast i Bolværket, og kunde de som ellers bekoster Slam-Kisterne holde en Arbeyds Karl, som daglig besøgte og rensede disse Slam-Huller, hvilken ei nær kunde koste saa meget som disse Slam-Kister medtager og dog være til samme Nytte, ja end meere havde den Fordeel i Følge med sig at Byen var befriet for at see og lugte den Møg Pladder, som dogi nogle Dage skal ligge og frasies Vandet førend det kan bortkiøres.

Slutningen bliver at jeg og ville gierne see Staden berøvet noget af sin indbildte Zür, det er jeg ville have alle unyttige Træer bortryddede af Gaderne, thi foruden det at de alletider ere Bygningerne skadelige, siden de skal staae inden i Fortogene, saa contribuierer de og til Renovationens Formeerelse og den er det jeg ønsker at ville om mueligt see formindsket; I det mindste burte enhver Huus Eyere, som ville beholde sine Træer, hvoraf kunde fulde Løv paa Gaden betale noget aarlig deraf til Renovationen.

Jeg har da herved i denne Materie villet yttre mine Tanker, allene for at give andre bedre skiønnende en nye Leylighed til at see det forbedret, som det i mange Ting behøver, thi endskiønt Tingen i sig selv er ringe, er den dog

[40](#)

af stor Vigtighed og den fortjener virkelig Agtelse, som til Værkets Fuldkommenhed og rette Istandsettelse formaade at legge en god Plan.

Intet skulle glæde mig mere end at jeg ved min liden Indsigt kunde være et Middel til dets Forbedring, om end og ganske forskellige Anleg tvert imod de af mig foregivne kunde indføres, som opnaede Øyemedet; Nemlig: Byen at holde reen. Men da jeg har hørt at ved Renovationen skal skee Forandringer, saa er det at jeg og ville meddele mine Tanker, og til Slutning ønsker jeg at saadan Plan matte legges at den ei ved en liden Prøve skal befindes at være slettere end den der er lagt; thi lang Erfarenhed gjør en kyndig Mester, og lover Bestandighed.